

Arvi Sariharju

Vederhorn Sukuseuran kokouksessa
Lappeenrannassa 4.9.1993

Sukuseuramme ensimmäisessä sukukokouksessa Imatralla 14.8.1988 esitin tutkimuksen, historiallisiin lähteisiin perustuen sukumme vanhemmista vaiheista, Samoin kirjassani 'Poljetulta polulta' v.1985 on perhekohtaista historiaa. Rajoitun seuraavassa muistelemaan elämää ja sukuun liittyviä henkilöitä Lemmetynmäellä.

Vuosisatainen Lemmetyn Suurtila

Tila oli suvun kesken tapahtuneissa jaoissa erotettu, minun aikuisikään tullessani n.50- 60 ha. käsittäviksi tiloiksi. Varhaisessa lapsuudessani elettiin vielä luontaistalouden perinteissä. Kolmijakoviljelys kotipelloilla, ruis, ohra-kaura, kesanto. Heinä tehtiin niityiltä, joista parhaimmat olivat Kuurman vesijättömaat. Elämää Jääskessä viimevuosisadan puolivälistä lähtien kuvaa Toivo Ikonen Jääskikirjassa sivu 206-211. Tämä kuvaus sopii myös ajanoloihin Lemmetynmäellä. Tästä voimme päätellä, että Lemmetyn ratsutilan maine, alempaan aateliin kuuluvine isäntineen, josta Aulikki Ylönen historiakirjassaan mainitsee, oli kovasti taantunut.

Kun Lemmetyn tilojen rakennustyylillä oli suunnilleen samanlainen, koetan tässä muistella kotini Harjun rakennuksia. Asuinrakennus oli tilava hirsistä tehty, eläinsuojat: kaksi lävää, lammaslävä, sikopahna, talli, kärnykuuri, halkokuuri, lehmille näiden väliin jäi kaksi kujakatosta. Ulkokuusi. Vilja-aitta, maito-huone jossa olivat lihatiinut ja hyllyt piirakoille ja leiville. Vaatehuoneita kolme joissa kesäaikana makuusijat. Sauna ja riihi etäänpästä olkilatoineen. Kaikki rakennukset olivat harmaita ajanpatinan puremia. Vain tuvanikkunat olivat saaneet valkoisen maalin. 1920 luvun alkupuolella nämä vanhat rakennukset, riihtä ja tuvan puolikasta lukuunottamatta purettiin. Viipurinläänin maanviljelysseura jakoi puna- ja keltamultavärin keitto-ohjeita, niinpä Harjullakin hämmennettiin väripataa kahtena keväänä ja niin kaikki rakennukset, riihtä lukuunottamatta saivat vätippeitteen.

Lemmetyn Maunolla, joka on suvun vanhin asuinpaikka, kokivat vanhat rakennukset saman kohtalon kuin edelläkuvattu. Tosin siellä uusi asuinrakennus oli rakennettu jo v.1910, Kuten paikanpäällä voimme todeta kivijalassa olleesta vuosiluvusta. Ensimmäisiä lapsuusmuistoja on talon vanhan päärakennuksen purkuvaihe. Oli jäljellä vain lattiataso, jossa me lapset juoksentelimme. Rakennuksen paikalle oli myöhemmin istutettu omenapuita. Siitä meille 'toisiinlapsille' pistettiin omenia käteen ohikulkiessamme. Antajina olivat Riitta mummo Monto (o.s. Vederhorn) ja hänen tyttärensä Katri Henttonen (o.s. Monto) Talo oli saanut isänniksi

jo kahdessa polvessa kotiväyn. Riitta-mummo oli isäni serkku.
Hyvin' hettaina' ihmisinä näitä ~~serkkujä~~ serkkuja muistelen.

Lisää henkilökuvauksia

Setäni Yrjö Vederhorn s. 1839 k.n. 1925. Tunnettiin lisänimellä Lemmetyn Jurkka, jäi leskeksi nuorena, toinen vaimo Katri Näveri. Setä ja isäni olivat syntyneet vanhalla paikalla, Maunolla. Talo lienee jaettu n. v. 1870. Isäni varhainen lapsuusmuisto liittyy Maunolle, kun hän pääsi vanhempien sylissä kasomaan Maunon kujaan tuotua jahdissa tapettua sutta. Perheen vanhimpana setä edustikin isäntänä Harjun tilaa. Kävi kunakokouksissa mainittiin siellä rohkeana senankäyttäjänä 'kun herroja hakuttiin! Käräjäpaikoilla lienee ollut yleisön joukossa, koska kertoili meheviä käräjäjuttuja. Omaperäinen setä oli käytökseltään, Kävi joskus kirkossakin posliinipöksyissä (paksusta pellavakankaasta tedyt värjäämättömät housut)

Kun rautatietä ja Saimaankanavaa ei vielä ollut oli rahdinajo talvisin talon huomattavin rahan hankinta. Pietarin ja Viipurin kauppiat palkkasivat isäntiä tavaroiden kuljetukseen halki Etelä-suomen aina Kemiin ja Tornioon saakka. Setä teki näitä matkoja usein. Olipa niistä kerrottavaa meille lapsillekin. Maantietoläksyjä lukiessamme puuttui usein testiämme elävöittämään. Esim. Kajanin kaupunki on Ämmikosken rannalla. Setä siihen: 'Kylmä se muuta ko se koske kivilöi vällest hevostai juotin.' Tietä kysyessä ruotsalaisseudulla tuli kiihivaikeuksia. Eräs nainen kerran nevoi tähän tapaan jaloillaan osoitellen: 'tosta loukosta tonne loukkoon tosta vainion poikki noin.' Varpaansa oli Setä palelluttanut näillä matkoilla. Kotiin tullessa oli itse leikannut mätivät varpaat pois toisesta jalasta. Isäni kertoi monena viikona kantaneensa sedän saunaan, kun jaloilla ei pystynyt kävelemään

Kotitöissä ei perhe setää oikein arvostanut, ne jäivätkin isäni ja naisväen vastuulle, kunnes ~~sedän~~ poika Juho varttui aikuiseksi. Hänestä tuli uudenajan ensi airut Harjun tilalle. Sairaus ja kuolema tavotti Juho serkkuni jo 33 vuoden ikäisenä. Kaikessa patriarkalisuudestaan huolimatta joutui setä kuitenkin kuulemaan ja arvostamaan Katri vaimon ja isäni. Tämä Katri, mummomme, joksi me lapset kaikki häntä kunnioittavasti kutsuimme, oli suurperheen emäntänä hyvin paikkansa täyttävä, suoraluonteinen tasapuolinen ihminen.

Ajan ja henkilökuvaukseen liittyy seuraava kielteinen tapaus. Lemmetyn tiloille oli ostettu yhteiseksi metsä- ja laidunmaaksi n. 80 ha. käsittävä Humalniemen palsta. Kun puutavara alkoi käydä kaupaksi myivät ~~myivät~~ myivät isäni tältä alueelta tukkipuut.

Ostajana oli, sahatoimintaa Pälläkkälässä aloittanut Ahlström oy Tukit uitettiin Kuurman vesistöön pitkin Vuoksella. Metsärahojen jakotilaisuuteen olivat isännät kokoontuneet Kaplaan taloon. Pomo oli tuonut litkoiksi viinaksia. Ajantavan mukaan oli isännille ryyppy maistunut. Lopuksi oli pientä kärhääkin syntynyt. Tupakkapusseja oli käytetty tehosteina. Viesti tuotiin meille ja isäni lähti tilannetta rauhoittamaan. Kerrottiin isän ottaneen setää kainalosta kiinni ja vastanpanosta huolimatta talutti kotiin. Me lapset aamulla ihmettelimme kun setä nukkui pimeään porstuvan(eteisen) lattialla. Mummo kun ei laskenutkaa miestä sellaisessa kunnossa yhteiseen sänkyyn nukkumaan. Päivänmittaan tilanne rauhoittui. Tapauksesta meille lapsille vain kuiskaillen kerrottiin. Alkoholin käyttöä ei kodissamme missäänmuodossa hyväksytty. Setäkin kävi pian sopimassa Hiekkaharjun Juhanan kanssa välikohtauksen ja naapurisopu säilyi.

Kulkumiehiä talossa

Yösiijan pyytäjiä poikkesi usein talossa, lieneekö naapureista-kin niitä meille ohjattu? Setä sanoi: Yösiijaa mie on kulkijalt kiellä. Isseko oon nii monta kertaa pyytänös olt. (tarkoitti rahdinajo matkoja) Kun yöpaikka oli vieraille luvattu meni setä häneⁿ viereensä istumaan ja sanoi keskusteluⁿ alkajaisiksi: 'Muista mitko meill on tapalata perettä, et luhmi sanoi et saa käyttää.' Kyllä setä niitä tuhmi itse joskus päästi, aivan huomaamatta, olivat tulleet tavaksi.

Ukot yhdessä

Muisto minulla on sedästä kahden muun ukon kanssa tarina-kerhossa (kun sanon nykyaikaisittain) Pähän kuuluivat Sepän ukko Antti Vederhorn, ja Akkasen ukko, Vaimonsa kautta Lemmettyyn kuuluva Nämä naapurukset olivat usein yhdessä. Havupölkyn tai halkopukin ääressä tapasivat. Muut varsinaiset talontyöt kun kukin oli jo luovuttanut nuoremmille. Siinä aikensa aikensa tarinoituaan sanoi setä a' lähetääs tuppaa laatimaa (tarkoitti keskustelua) Pitkältä ajalta olikin muistoja näillä ikäkaveruksilla. Olihan myöskin kiinnostavia ajantapahtumia. Setä oli ahkera Viipuri lehden lukija. Titanikin baasirikko, vuokren sillan rakentaminen, siihen rautaosat tuotiin tukasta ja vedätettiin kanavalta Rättilän sululta hevosahtina Kuurmanpohjan kautta, Ensimmäinen maailman-sotakin. - Näin aihita kyllä riitti. Tuvassa naisväkeä kyllä kiusasi kun tupakkasyлкеä ruikkasivat lattialle. Ukkojen montyä rievulla pyyhkivät ja motkottivat. Jos nuo ukkojen kertomat olisi pystynyt muistiin merkitsemään olisi niistä tullut mukainen kokoelma.

Teasen tilaa jatkamaan

Mummo, sekin vaimo, oli Pälläkkälässä suurperheellä hooson pitävä voima. Mummon kuolema 1913 alkoi silloin lalla ahtua

4.
erosta ja tilan jaosta mikä tapahtuikin v. 1920.

Maanjakotoimituksen yhteydessä arpa määräsi sedän muuttamaan uudelle Saviharjuksi nimetylle tilalle. Elämänsä loppuvuodet hän vietti siellä Poikavainaan leken Anni Jäppisen ja hänen kolmen lapsensa kanssa. Korkeasta iästään huolimatta setä pysyi ajatuksiltaan virkeänä viimeisiin elinpäiviinsä asti.

Avautuminen

Kun minulle oli rippikoulusta päästyäni selvinnyt ihmisen kallein asia, joka Lutlerin mukaan on: 'Tulla tuntemaan Jumala, joka on luonut taivaan ja maan sekä kaiken mitä siinä on, sekä Jumalan Poika Jeesus Kristus, jossa meillä on lunastus hänen veressään, mikä on kerran vuotanut koko maailman syntien sovitukseksi. Tähän uskovana, ilman pienintäkään omaa ansiota. Tunsin velvollisuudekseni mennä kertomaan tästä asiasta kuolinvuoteellaan lepäävälle sedälle. Sedän jumalasuhteet oli ollut muodollinen. Kirkossa käytiin ja kotihataustilaisuuksia meillä oli usein. Kun vieras tuli taloon ja toivotti hyvää päivää ennätti setä sanomaan Juma'antakoo.

Jännittynein milin menin sairaan luo ja ehdotin, että lukisin kappaleen raamatusta, siihen setänyökkäsi. Lopetettuani sairaas puhkesi sanomaan: 'Mie onnittelen sinuu, Arvi, et nuoren oot päästä nuo asjat käsittämään. A' miulko on näi pitki elämä tult eletty ilma Jumalan, ih vieraan händle.' Seurauksena kyynelöet ja syvä mielenliikutus. Oli minullekin syvä kokemus tämä vanhan sedän avautumine. Koetin siinä vielä lohduttaa muutamilla evankeljumien sanoilla.

Vak umuksekseni tuosta hetkestä jäi: "'Särkynyttä ruokoa et sinä muserra ja suitsevaa kynttilää et sinä, Jumala sammuta. Setä oli koettanut elämässään sammuttaa Jumalan Hengen palon, mutta se paloi sittenkin.

Suomalainen kirkkoraamattu painettiin 1642, sen korkeus 42 cm. ja paino 6 kg. Upseerit valittivat kuninkaalle, että tämä on liian painava ja suurikokoinen sotaretkillä kuljetettavaksi. Tästä johtuen kunigas Kaarle XI määräyksestä painettiin v. 1685 pienempikokoinen Sotaraamattu, sen esipuheessa sanotaan, että kunigas oli käskenyt tämän Suomen Biblian prääntätä vastedes tässä sovelias kuoossa eli muotossa, että se ilman vaivata taitan myötäpitää kaikis sotavaelluksissa.

Nykypäivinä tämä raamattu on paljon harvinaisempi, kuin vuoden 19 1642 raamattu ja harvinaisin kaikista raamatuistamme. Se johtuu osittain siitä, pienempänä kirjana voi helpommin hävitä. Kirjanpainaja Merekellin mukaan tuhoutui Turun tulipalossa. Olihan se raamattu käytössä isonvihan aikana, jolloin kaikki hävitys näyttää olleen kauhistuttava. Painos 2200 kpl. joista varmaan suurinosa sotapappien ja upseerien käytössä. sivuja 1572,

A.F. Puukko Suomalainen kirkkoraamattumme
(Otava 1946) sivu 181.

Yllä selostetun kaltainen Sotaraamattu oli Lemmetty-Vederhornin suvun hallussa. Perinteisesti kirja oli säilytettyään Maunon suvun syntytalossa. Kävin elollisella kirjalla tutustumassa useita kertoja. Maunon Anni (Heinonen) sanoi loppuun, 'Vie se kottiin. Minä en enää ole.' Kirja löydettiin sijaitsevan kirkon kirkkokaapissa, missä oli myös Suomen lastenleikkien Yhteistyöliiton Kuormanpohjan Nuorisoliiton lainakirjasto. Sotatoimien aikana suoritetussa evakuoinnissa on kaappi sekä kirjat hävinneet, taikka jääneet talon mukana ~~tuhoon~~ tuhoutumaan.

Hervakoskella 2.9.1963

Arvi Sarviharju

Arvi Sarviharju - Vederhorn - Lemmetty